

Asia: VN/18557/2023

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä

Lausunnonantajan lausunto

Näkemyksenne julkisen sosiaalihuollon sosiaalipalvelun toteutuksen tehtävän käyttöoikeuden laajentamisesta palvelun järjestämisessä syntyviin asiakastietoihin (14 §)?

Lähtökohtaisesti käyttöoikeuden laajentaminen sosiaalipalvelun toteutuksen tehtävästä järjestämisen tehtävässä syntyviin asiakastietoihin on kannatettava ja hyvä. Sosiaalipalvelun toteuttaminen perustuu sosiaalipalveluista tehtyihin päätöksiin, asiakassuunnitelmiin ja palvelutarpeen arviointeihin. Edellä mainituilla määritellään sosiaali-palvelun tavoitteet sekä palveluilla asiakkaan tilanteessa yhteistyössä tavoitellut mahdolliset muutostarpeet

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa. Onko asetusluonnoksessa tunnistettu oikein, mitä yhteiset palvelut voivat olla (17 ja 18 §)?

Kyllä. Perustelee:

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa. Ovatko terveydenhuollon käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin tarkoituksenmukaiset (17 §)

Kyllä. Perustelee:

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa. Ovatko sosiaalihuollon käyttöoikeudet potilastietoihin tarkoituksenmukaiset (18 §)

Ei. Perustelee:

Luovutusluvan kohdentaminen. Onko ehdotus luovutusluvan kohdentamisesta asiakkaan näkökulmasta ymmärrettävä ja selkeä?

Ei. Perustelee:

Luovutusluvan kohdentaminen. Mahdollistaako luovutusluvan kohdentaminen asiakkaan tiedollisen itsemääräämisoikeuden toteuttamisen tarkoituksenmukaisella tavalla?

Ei. Perustelee: [On epätodennäköistä, että asiakas pystyisi käsittelemään ja ymmärtämään lupaa näin hienojakoisesti. Asiakkaiden ja potilaiden oikeuksiin kuuluu saada riittävästi tietoa asiakkuudesta ja tiedon käsittelystä. Esitetyn luovutuslupan läpikäyminen asiakkaan kanssa vaatisi sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön mittavaa kouluttamista ja asiakaan tulisi käyttää aikaa kohtuuttoman paljon esimerkiksi erityisen haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden näkökulmasta. Asiakaan kyvykyys tietojen luovuttamisen rajaamiseksi voisi jäädä useissa tilanteissa hyvin tulkinnanvaraiseksi ja avoimeksi. Lisäksi asian tekninen toteuttaminen nykyisin tietojärjestelmin on mahdotonta.]

Luovutuslupan kohdentaminen. Vastaako luovutuslupan kohdentaminen sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan tarpeita?

Ei. Perustelee:

Luovutuslupan kohdentaminen. Onko luovutuslupan mukainen lupien kohdentaminen toteutettavissa esitetyllä tavalla asiakas- ja potilastietojärjestelmiin (huomioiden sekä uusien tietorakenteiden mukaisesti tallennetut tiedot että aiemmin tallennetut tiedot)

Ei. Perustelee:

Arvionne asetuksen mukaisen luovutuslupan tietojärjestelmätoteutukseen tarvittavasta ajasta ja kustannuksista:

Luovutuslupan tietojärjestelmätoteutus (esim. katselun rajaus käyttö-oikeuksilla) ei onnistu asetuksessa esitetyn mukaisella tarkkuudella tällä hetkellä. Osa tietojärjestelmien palveluntuottajista on aloittanut kehittämisen luovutuslupan käyttöönottamiseksi, osa ei. Kustannukset todennäköisesti useita satoja tuhansia euroja ja käyttöönotto veisi useita kuukausia. Toisaalta on käynnistynyt kilpailutus konsolitoita hyvinvointialueen eri tietojärjestelmiä. Todennäköisesti mahdollisesti poistuviin järjestelmiin päivitysten tekeminen ei olisi kustannusvaikuttavaa.

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin terveydenhuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset, kun tietojen luovuttaminen perustuu asiakkaan antamaan luovutuslupaan? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta)

Kyllä. Perustelee:

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin terveydenhuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset tilanteissa, joissa asiakkaalta ei ole muistisairaudesta tai vastaavan syyn vuoksi voitu saada luovutuslupaa? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta)

Kyllä. Perustelee:

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet potilastietoihin sosiaalihuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset, kun tietojen luovuttaminen perustuu asiakkaan antamaan luovutuslupaan? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta).

Kyllä. Perustelee:

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet potilastietoihin sosiaalihuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset tilanteissa, joissa asiakkaalta ei ole muistisairauden tai vastaavan syyn vuoksi voitu saada luovutuslupaa? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta).

Kyllä. Perustelee:

Potilastietojen erityissuojaus. Kannatatteko esitettyjä laajennoksia erityissuojaukseen?

Kyllä. Perustelee:

Muita kommentteja asetusluonnoksesta:

Lähtökohta on tietosuojan kannalta oikea eli käyttöoikeuksien avulla varmistetaan, että sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöllä on käytettävissään palveluiden turvallisen järjestämisen ja toteuttamisen kannalta välttämättömät tiedot samalla turvaten asiakkaan yksityisyyden suojaan niin, ettei käytettävissä ole palvelun tai työtehtävän kannalta tarpeetonta tietoa.

Terveyttä koskevat tiedot ovat tietosuojalain 9 artiklan mukaisia erityisiä henkilötietoja, joiden käsittely on kielletty ilman 9 artiklan mukaista erityisperustetta. Asiakastietolain 703/2023 4§ mukaan sekä sosiaali- että terveydenhuollon asiakastiedot ovat pysyvästi salassapidettäviä.

Käytännön määrittely- ja toteutustyötä rekisterinpitäjille jää runsaasti, esim. yhteisten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kartoituksen ja määrittämisen osalta sekä eri palvelutehtäviin liittyvien käyttöoikeuksien ja eri työtehtäviin liittyvien välttämättömien tietojen määrittelyn osalta. Tämän lisäksi tarvitaan tulevaisuudessa mittavaa käyttöoikeuksien toteuttamista tietojärjestelmiin.

Esityksen valmistelussa olisi huomioitava, että asetuksen toimeenpanon, kuten myös valvonnan tulisi olla kaikissa yksityiskohdissaan teknisesti mahdollista. Nykyiset järjestelmät eivät mahdollista terveydenhuollossa kuvattua tapaa toimia. Tämä on ehkä isoin ongelma esitetyn asetuksen toimeenpanossa ja noudattamisessa. Ennen asetuksen antamista pitäisi varmistaa, että sen täytäntöönpano on teknisesti mahdollista. Muutoin asetuksen antamisen mahdollisuus potilaiden tai asiakkaan tietojen luovutukseen ristiin terveydenhuollon ja sosiaalihuollon välillä jää hyödyntämättä, kun tietotekniikka ei järjestelmissä mahdollista tietojen rajaamista käyttöoikeuksilla näin detailloidusti.

Asiakkaan oikeuksien toteutuminen edellyttää rekisterinpitäjältä myös henkilöstön kouluttamista yli toimialarajojen, sillä sekä sosiaali- että terveydenhuollon henkilöstöllä tulee olla perusosaaminen toisen toimialan tietojen ja tietojen käsittelyn luonteesta sekä tiedon vaihdosta ja niiden edellytyksistä. Jokaisen työntekijän tulee ymmärtää oman palveluyksikkönsä, oman palvelutehtävänsä ja oman työtehtävänsä asettamat edellytykset suorittamalleen asiakastietojen käsittelylle mikä edellyttää rekisterinpitäjän tiedottamista ja kouluttamista.

Jussila Tuija
Pohjois-Savon hyvinvointialue - Johtajaylilääkäri Antti Hedman,
sosiaalijohtaja Marena Paahto